

Zitierhinweis

Černá, Jana: Rezension über: Pavel Štěpánek, Kapitoly z dějin česko-španělských kulturních styků a vztahů, Praha: Karolinum, 2018, in: Český časopis historický, 2019, 1, S. 208-210, DOI: 10.15463/rec.758966089

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Jde především o regionálně-historické či materiálové studie, jež celkem rovnoměrně pokrývají většinu sledovaného období. Pozornost zasluhují především podrobně a pečlivě zpracované stati Josefa Šrámka a Miroslava Svobody o venkově ve válečném roce 1866. Dlouhodobým a nadregionálním přesahem se vyznačuje studie Jana Drlíka „Rolník, kůň a voják (17. až 20. století)“. Zůstává však převážně v obecné rovině a zasloužila by hlubší rozvedení nesporně atraktivního a v českém prostředí doposud nepříliš zmapovaného tématu.

Ve čtvrté části převažují příspěvky k dějinám 20. století. Tento fakt se jeví jako přirozený, ostatně právě následky dvou světových válek přinesly nejrozsáhlejší systémové změny, jež silně zasáhly i venkov. Statě Jitky Balcarové a Milana Hořejše přibližují genezi německé kolonizace na venkově, další texty se věnují kolektivizaci zemědělství po roce 1948.

Editorům se podařilo shromáždit rozsáhlé množství poznatků k rozličným dílčím tématům v rámci poměrně dlouhého historického období. Závěrečné shrnutí z Pera Eduarda Kubů a Jiřího Šouši nabízí několik důležitých podnětů k zamyšlení, byť z rozsáhlého materiálu by se nabízelo vytěžit zevrubnější a rozsáhlejší komparaci, než jakou skýtá pouhých šest stran závěru. Knihu doplňuje množství fotografií a ilustrací. Ocenění zasluhuje v neposlední řadě i fakt, že publikace je dostupná online na stránkách vydavatele.

Ondřej Kolář

Pavel ŠTĚPÁNEK

Kapitoly z dějin česko-španělských kulturních styků a vztahů

Praha, Karolinum 2018, 282 s.,
ISBN 978-80-246-3671-9.

Roku 1880 vydal spisovatel a známý pražský restaurátor Ota Pinkas publikaci *Cesta po Španělich*. Již v prvních řádcích předmluvy se pozastavuje nad skutečností, že španělská kultura (literatura a dějiny umění) je, na rozdíl od kultury francouzské či anglické, v českém prostředí „skorem úplně neznáma“, ačkoli „zasluhuje právě Španělsko mnohem větší pozornosti vzdělavců, než se to až dosud děje“ (s. V). Po Pinkasovi přibývali další, kteří si uvědomovali pozoruhodnost a specifčnost španělské kultury, oceňovali ji a podrobovali zkoumání. Jednou z oblastí, která postupně začala přitahovat větší pozornost českých hispanistů a historiků, se stala problematika vztahů mezi „srdcem“ a „hlavou“ Evropy, jež odhalovala dříve neartikulovanou blízkost španělského a českého kulturního prostředí. Významnou roli v rekonstruování barvitě mozaiky „česko-španělských kulturních styků a vztahů“ zaujímá bezesporu český kunsthistorik a hispanista, jehož není třeba čtenáři představovat: Pavel Štěpánek.

Jeho nová publikace shrnuje, jak sám zmiňuje v úvodu, „nejvýznamnější autorovy vědecké a odborné příspěvky z posledních dvou desetiletí (1996-2015) pohybující se na rozhraní dějin umění, obecných a náboženských dějin, ikonografie a obecné historie“ (s. 9). Záměrem knihy je představit v uceleném souboru dříve separátně publikované či prezentované příspěvky, které se zabývají především španělskými vlivy v českém prostředí a poukazují na vztahy mezi českou a španělskou (výtvarnou) kulturou

renesance, manýrismu a baroka. Prostřednictvím živých exkurzů na šlechtické dvory, do prostor sakrálních i profánních, na plátna malířů, mezi náhrobky či do světa módy i lidových zvyků a tradic se čtenář seznamuje s konkrétními a specifickými projevy španělské kultury v českém prostředí a díky komentářům Pavla Štěpánka, který se zcela neomezuje pouze na kunsthistorický diskurs, proniká též do obecnějších témat historických a náboženských.

Vedle problematiky, která byla v českém prostředí z odlišné perspektivy tematizována i jinými autory („španělská strana“ a její politický i kulturní vliv, rudolfínské sbírky, španělská humanistická vzdělanost a její recepce v českém prostředí aj.) se setkává i s tématy a příběhy méně známými či zcela neznámými. Sleduje stopy „Euklida Západu“, českého jezuitu Jakuba Kresy, který „naučil malovat“ Antonia Palomina (s. 179–186), odhaluje na plátnech Karla Škréty španělskou inspiraci i četné motivy vztahující se k hispánskému intelektuálnímu prostředí, je poučen o existenci španělských základů Lomce i o španělské etapě Emauzského kláštera v Praze a pobaví se při zmínkách o satirické inkorporaci španělské tematiky do hanácké lidové kultury.

Publikace je tvořena celkem sedmnácti kapitolami; z pojednávaných témat, která ještě výše nezazněla, zmiňme následující: sv. Terezie v českém barokním umění, iberské prvky v ikonografii barokního umění v severozápadních Čechách, ikonografie sochy španělského Krista Medinacelského v kostele trinitářů na Novém Městě v Praze, kult sv. Isidora Madridského či sv. Josefa Kalanského (objasnění okolností a podmínek jeho přednostního uvedení a recepce na Moravě) či představení a analýza dokumentu o stavbě staroboleslavského kostela.

U všech těchto témat nalezneme přirozeně opět společného jmenovatele, jímž je hispánská kultura a její přesahy do českých zemí. Ocenit lze přitom, že jazyk výtvarného umění vede ve zkoumání Pavla Štěpánka účinný dialog s dalšími oblastmi lidského vědění; autor se nespokojuje s pouhou deskripcí, nasycenou fakty a konstatováními, nýbrž jeho cílem je analýza a problematizace zkoumaných jevů. Při charakteristice zvolené problematiky poukazuje na analogie, paralely, ale i odchylky, například opakovaně zdůrazňuje potřebu neopomíjet „národnostní složku“ církevních řádů, přestože jejich povaha byla „nadanárodní“ (s. 222).

Rozsah i charakter kapitol je různý (což je přirozený důsledek skutečnosti, že se jedná o soubor dříve a na sobě nezávisle vzniklých prací), někdy se čtenář setká s obsáhlým prozkoumáním konkrétního problému, jindy s přístupem obecnějším. Autor sám v úvodu poukazuje na to, že některé formule a informace se v jednotlivých částech knihy opakují, což lze vnímat jako pozitivní možnost pro čtenáře, kteří nechtějí studovat celou publikaci a rozhodnou se vybrat si pouze dílčí kapitoly na základě individuálních preferencí. Poznámky k jednotlivým kapitolám ponechal autor záměrně v podobě, v níž se objevily v předchozích publikacích; ačkoli jde o řešení spíše nestandardní, problematické pro samotného čtenáře jistě není. Jak Pavel Štěpánek rovněž poznamenává, publikaci nebylo bohužel možné z finančních důvodů doprovodit bohatým (a barevným) obrazovým materiálem. Ani tak ovšem není čtenář ve vizuální rovině ochuzen: každá kapitola obsahuje fotografie zkoumaných výtvarných objektů, dokumentů či portrétů historických protagonistů. Některé kapitoly jsou oživeny též

etymologickými exkurzy, přepisy dokumentů a úryvky literárních děl.

Publikace Pavla Štěpánka jistě zaujme, poučí i potěší nejen ty čtenáře, kteří se odborně i příležitostně zabývají dějinami umění a španělského kulturního prostředí, ale též všechny, kteří se rádi dozvídají více o světě, v němž žijí, chtějí mu porozumět v jeho vícevrstevnatosti a rozmanitých historických perspektivách. Knihu je v určitém smyslu možné chápat i jako výjimečnou a specifickou „příručku“ pro cestovatele a návštěvníky památek a galerií, kteří se nespokojí s pouhými deskripcemi, nechávají se rádi překvapovat novými souvislostmi a budou potom odměněni tím, že v Praze, Plasích či v Hradisku u Olomouce budou moci objevovat El Escorial.

Jana Černá

Stanislav PETR

***Soupis rukopisných bohemic
ve vatikánské knihovně Palatina***

(= Studia o rukopisech –
Monographia XX)

Praha – Řím, Masarykův ústav
a Archiv Akademie věd České
republiky 2016, 2 svazky (1. sv. katalog,
CXCXV+601 s.; 2. sv. rejstříky, s. 611–945),
ISBN 978-80-87782-60-6.

Téměř tisícistránkový katalog je zároveň prvním svazkem plánované řady Codices manuscripti Bohemici bibliothecarum Vaticanarum et Italicarum, v níž by měly být postupně publikovány soupisy bohemicálních rukopisů dalších knihoven; perspektivně by mělo jít jak o další knihovní celky, uložené ve vatikánské apoštolské knihovně, tak o bohemika z jiných římských knihoven a výhledově také z dalších lokalit na italském území.

Zpřístupňování diplomatického materiálu k českým středověkým dějinám začalo systematicky probíhat po otevření vatikánského archivu badatelům roku 1881, po vzniku Československa bylo podpořeno zřízením Československého historického ústavu v Římě, a přes obtížné udržování kontinuity před rokem 1989 mohlo opět pokračovat od počátku 90. let 20. století. O výzkumu rukopisů však něco podobného říci nelze. Nebyl totiž systematicky plánován ani organizován; jednalo se spíše o zájem o jednotlivé rukopisy v souvislosti s konkrétním tématem nebo o „vedlejší produkt“ činnosti badatele, který pobýval v Římě s jiným primárním pracovním úkolem. Přesto se během téměř dvou století nashromáždila povědomost o řadě bohemic tohoto typu a o důležitých knihovnách a fondech, kde jsou uložena.

Logickým dalším krokem bylo pak zahájení prací na systematictější výzkumu a přípravě katalogů. Práce se ujal zkušený badatel, Stanislav Petr z Komise pro studium a soupis rukopisů při Masarykově ústavu a Archivu AV ČR. Od roku 1999, kdy začal pracovat na tomto úkolu, publikoval dva katalogy rukopisů uložených v Římě: Roku 2014 šlo o soupis bohemic v knihovnách Angelica, Corsiniana a Valli-celliana, druhým výstupem je tento svazek. Zatímco tři prve katalogizované celky nepatří mezi římskými knihovnami k nejdůležitějším, u Palatiny je situace jiná. Před přesunem do Říma byla jednou z největších knihoven na území Říše, a také v rámci vatikánské apoštolské knihovny patří k významným celkům.

Bohemika jsou v tomto katalogu podchycena vyčerpávajícím způsobem. Jde tedy o rukopisy, které jsou v nějaké prokazatelné souvislosti s českými zeměmi – ať vznikem,